

Presentació

Arribem ja al número 50 de *Quaderns del CAC*. El monogràfic d'aquesta nova edició està dedicat a la ràdio, amb motiu de la commemoració del seu centenari a Catalunya. Però malgrat aquesta fita històrica, l'objectiu no és parlar exclusivament del passat, sinó també –i sobretot– recollir treballs teòrics i empírics que ajudin a entendre el present i a mirar el futur amb fermesa.

Parlar de ràdio és parlar d'un mitjà que ha estat capaç d'adaptar-se a múltiples canvis: polítics, legislatius, socials, econòmics, tecnològics, etc. Una prova clara d'això és l'ampli ventall temàtic dels articles aquí recollits.

Obrim el monogràfic, precisament, mirant clarament cap endavant, amb l'article "La ràdio el 2030: una investigació sobre les variables determinants del futur del sector a Catalunya", de **Francesc Robert-Agell** i **Santiago Justel-Vázquez** (Universitat Internacional de Catalunya). Amb una mirada prospectiva, arran d'un treball empíric basat en enquestes a actors clau del sector i tenint com a base teòrica l'economia dels mitjans, aquesta investigació identifica els aspectes crítics del futur més immediat del mitjà. Sense caure en el pessimisme, els autors parlen de les oportunitats i amenaces de la transformació digital i alerten de la tendència a la formació de conglomerats, fruit de la concentració d'audiència i publicitat en determinats grups i cadenes, i del pes creixent de la intervenció legislativa i regulatòria.

En aquesta mirada cap al futur resulta fonamental reflexionar sobre el paper de les dones i aquest monogràfic hauria estat incomplet sense aquesta contribució. **Sílvia Espinosa Mirabet**, **Mònica Puntí Brun** i **Jordi Serra Simón** (Universitat de Girona), a l'article "Les dones a la ràdio 100 anys després", presenten un estudi sobre l'evolució de la presència de dones, professionals i directives, a la ràdio generalista catalana. La recerca destaca tendències molt positives i, de fet, sens dubte que la situació ha millorat, però encara queden fites per assolir. Així, per exemple, la programació en *prime time* està en mans masculines, tret d'una excepció: Ràdio 4 amb Gemma Nierga i el seu *Cafè d'idees*, programa que també s'emet a TVE Catalunya de manera simultània.

Des del punt de vista històric, aquest monogràfic inclou dues contribucions molt rellevants, sobretot pel seu potencial per entendre el present. En primer lloc, el periodista i doctor en Comunicació Audiovisual i Publicitat per la Universitat Autònoma de Barcelona **Marc Vidal** i **Juanola** analitza els orígens i l'evolució del projecte radiofònic de Catalunya Ràdio. A "Catalunya Ràdio: gènesi, crisi i reorientació del primer projecte de ràdio de la Generalitat (1982-1984)", Vidal i Juanola en parla de manera molt adient en termes d'aventura. La seva conclusió és clara: aquesta emissora va assentar un model exitós, però el camí va ser dur. I, en segon lloc, **José Ignacio Wert-Moreno** (doctor en Comunicació Social per la Universidad San Pablo-CEU) i **José María Legorburu Hortelano** (Universidad de San Pablo-CEU) signen el text "Presència i influència del Grupo Godó a la ràdio estatal espanyola (1982-2022)". El seu estudi defineix dues etapes amb tendències dispars. La primera (1982-1994), com a accionista destacat d'Antena 3 Radio, i la segona (1994-2022), com a soci minoritari de la societat de serveis Unión Radio, posteriorment anomenada PRISA Radio. La constitució d'Unión Radio va suposar el desmantellament d'Antena 3 Radio.

"Anàlisi comparativa de la legislació de continguts musicals a la ràdio i a les plataformes digitals: quin és el futur de les quotes en el nou escenari?", de **Carles Llorens Maluquer** (Universitat Autònoma de Barcelona), s'introdueix en l'àmbit legislatiu-regulador. A partir d'una anàlisi documental i comparativa de diversos països (França, Canadà, Regne Unit i Austràlia), on es revisa la regulació de plataformes com Spotify i Apple Music, es reflexiona i s'apunten idees per evitar el poder excessiu per part d'aquests nous intermediaris.

Aquest monogràfic també tracta la comunicació alternativa i comunitària amb tres propostes específiques. L'article "Mig segle de ràdios lliures a Catalunya. La sostenibilitat del sector avui", de **Núria Reguero Jiménez** (Universitat Autònoma de Barcelona) i **Eloi Camps Durban** (Universitat Pompeu Fabra), examina la situació actual de les ràdios lliures catalanes. El treball conclou que la dimensió social és bàsica per a la sostenibilitat d'un sector caracteritzat per la fragilitat. De la quarantena d'emissores existents al país a finals dels vuitanta s'ha passat a les nou actuals. **Raul Anthony Olmedo Neri** (Universidad Nacional Autónoma de México) fa una revisió de la situació de les ràdios comunitàries a l'Amèrica Llatina. El text, "Deu tesis per (re)pensar les ràdios comunitàries llatinoamericanes al segle XXI", conclou que, en un context sociopolític advers, aquestes iniciatives representen projectes contrahegemònics que contribueixen a la democratització de la informació. I, finalment, **Nelia Del Bianco** (Universidade de Brasília), **Elton Bruno Pinheiro** (Universidade de Brasília) i **Debora Cristina Lopez** (Universidade Federal de Ouro Preto) concentren la seva mirada en les ràdios universitàries del Brasil. Aquest tipus d'emissores es caracteritzen per un compromís social

fort: no només són espais de divulgació i informació ciutadana, sinó que també contribueixen a la formació de les futures i futurs professionals. L'article, "Posicionament de les ràdios universitàries brasileres davant del públic: tensions entre les dimensions pública, institucional i educativa", parla dels desafiaments que aquest compromís comporta, així com del repte d'integrar les emissores universitàries a l'esfera pública i els mecanismes institucionals del país.

I, a l'últim, un especial dedicat al món de la ràdio publicat al 2024 no podia tampoc deixar de tractar els pòdcasts, aquesta nova manera de crear i consumir narratives radiofòniques. L'article de **Maria Fitó-Carreras, Montserrat Vidal-Mestre i Alfonso Freire-Sánchez** (Universitat Internacional de Catalunya i Universitat Abat Oliba CEU), "Percepció de la ràdio lineal dels estudiants de Comunicació de la generació Z", analitza la penetració del mitjà entre persones que es troben cursant estudis de comunicació a la universitat. La mostra consultada observa la ràdio com un mitjà allunyat dels seus interessos, però, atès el seu seguiment de pòdcasts, tot apunta que aquest és un problema reversible. "L'evolució del gènere dramàtic a RNE. Del radioteatre a la ficció sonora binaural en l'era del podcàsting", de **Paloma López-Villafranca** (Universidad de Málaga), presenta l'estudi de cinc casos representatius de diferents etapes de l'emissora pública. Els resultats situen la ficció sonora com un gènere en auge gràcies en gran part al potencial del pòdcast, malgrat que s'hi aprecia la necessitat de més inversió en recursos humans i econòmics. I, finalment, tenim l'estudi d'**Ángela Ruiz Martínez** (Universidad de Sevilla). Sota el títol "El pòdcast narratiu de no ficció a Espanya i la seva evolució en el temps", l'autora analitza les característiques i l'evolució d'un format que podria considerar-se l'evolució del reportatge radiofònic. El seu escrit conclou que la narrativa dels pòdcasts va guanyant en dinamisme amb el pas del temps.

La secció miscel·lània "Articles" del número 50 de *Quaderns del CAC* inclou tres articles, de temàtiques diverses i plantejaments molt particulars. El doctorand de la Universitat Autònoma de Barcelona **Roger Sabà Riera** comparteix els resultats d'una investigació al voltant de la percepció que tenen les persones amb discapacitat sobre la seva representació mediàtica. L'article, titulat "El capacitisme en els mitjans de comunicació a Catalunya: la percepció per part de les persones amb discapacitat adultes", assenyalava que cal augmentar la presència d'aquestes persones, comptant amb tota la seva diversitat, en els mitjans de comunicació, així com canviar les representacions mediàtiques capacitistes actuals, molt limitades a l'eix dicotòmic pobresa-pena o superació-heroisme. "L'era de la comunicació blob: atrapats dins de la malla algorítmica", de **Cristina Garde Cano** (Universitat Pompeu Fabra), és un treball de natura eminentment teòrica i molt personal. L'autora planteja un nou concepte, la *comunicació blob*, per anomenar la nova forma hegemònica de comunicació, sostinguda pels algorismes d'intel·ligència artificial. El text vol contribuir a crear noves maneres d'imaginar i de narrar les comunitats humanes. I, a l'últim, la investigadora independent **Ariadna Moreno Pellejero** fa un recorregut per obres reveladores de la directora Chantal Akerman a "La materialització de la postmemòria: la trobada amb el passat familiar al cinema de Chantal Akerman". Moreno aborda la seva proposta des d'una perspectiva feminista i especialment interessada en l'experiència espectral.

Amparo Huertas Bailén i Sara Suárez Gonzalo
Directores